

**SPECIFIC FEATURES OF THE ELEVATION OF WOMEN'S
IMAGE IN THE FORMATION OF THE GOVERNANCE SYSTEM AND
POLITICAL ELITE OF NEW UZBEKISTAN**

Gulbahor Orziqulova

Independent Researcher

Renaissance Education University

Tashkent, Uzbekiston

ABOUT ARTICLE

Key words: Social ontology, political subjectivity, gender egalitarianism, institutionalization, paternalism, meritocracy, legitimacy, political recruitment, axiological transformation, discursive analysis.

Received: 25.12.25

Accepted: 26.12.25

Published: 27.12.25

Abstract: This study analyzes the processes of gender stratification and the institutionalization of women's political subjectivity within the socio-political space of the Republic of Uzbekistan between 2017 and 2025 through the prism of social philosophy methodology. The work reveals the complex dialectics of the transition process from a traditional paternalistic state model to a modern governance paradigm based on meritocratic and egalitarian principles. The author scientifically substantiates the correlation between the improvement of the legislative framework and real political practice, the level of legitimacy of the quota system, as well as qualitative changes in the recruitment of the political elite. The study interprets the institution of the "Women's Notebook" (Ayollar daftari) not merely as an innovative mechanism for ensuring social justice, but as an ontological factor that humanizes state governance. In the conclusion, prognostic theses regarding the impact of gender balance on societal stability and the efficiency of the political system are put forward.

**YANGI O'ZBEKISTON BOSHQARUV TIZIMI VA SIYOSIY ELITASI
SHAKLLANISHIDA XOTIN-QIZLAR IMIJI YUKSALISHINING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI**

Gulbahor Orziqulova*Mustaqil tadqiqotchi**Renessans ta'lim universiteti**Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: Ijtimoiy ontologiya, siyosiy subyektivlik, gender egalitarizmi, institutsionalizatsiya, paternalizm, meritokratiya, legitimlik, siyosiy rekrutatsiya, aksiologik transformatsiya, diskursiv tahlil.

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot 2017–2025-yillar oralig'ida O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-siyosiy makonida ro'y bergan gender stratifikatsiyasi jarayonlarini va xotin-qizlar siyosiy subyektivligining institutsionalizatsiya qilinishini ijtimoiy falsafa metodologiyasi prizmasi orqali tahlil etadi. Ishda an'anaviy paternalistik davlat modelidan meritokratik va egalitar tamoyillarga asoslangan zamonaviy boshqaruv paradigmasiga o'tish jarayonining murakkab dialektikasi ochib berilgan. Muallif qonunchilik bazasining takomillashuvi bilan real siyosiy amaliyot o'rtasidagi korrelyatsiyani, kvota tizimining legitimlik darajasini hamda siyosiy elita rekrutatsiyasidagi sifat o'zgarishlarini ilmiy asoslaydi. Tadqiqotda "Ayollar daftari" instituti ijtimoiy adolatni ta'minlashning innovatsion mexanizmi sifatida emas, balki davlat boshqaruvini gumanizatsiyalashuvchi (insonparvarlashtiruvchi) ontologik omil sifatida talqin qilinadi. Xulosa qismida gender muvozanatining jamiyat barqarorligi va siyosiy tizim samaradorligiga ta'siri bo'yicha prognostik tezislar ilgari surilgan.

**ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ИМИДЖА ЖЕНЩИН В
ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ
ЭЛИТЫ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА**

Гулбахор Орзикулова*Независимый исследователь**Университет образования «Ренессанс»**Ташкент, Узбекистан***О СТАТЬЕ**

Ключевые слова: Социальная онтология, политическая субъектность, гендерный эгалитаризм, институционализация, патернализм, меритократия, легитимность, политическое рекрутирование, аксиологическая трансформация, дискурсивный анализ.

Аннотация: Данное исследование анализирует процессы гендерной стратификации и институционализации политической субъектности женщин в социально-политическом пространстве Республики Узбекистан в период 2017–2025 годов сквозь призму методологии социальной философии. В работе

раскрывается сложная диалектика процесса перехода от традиционной патерналистской модели государства к современной парадигме управления, основанной на меритократических и эгалитарных принципах. Автор научно обосновывает корреляцию между совершенствованием законодательной базы и реальной политической практикой, степень легитимности системы квотирования, а также качественные изменения в рекрутировании политической элиты. В исследовании институт «Женской тетради» (Ayollar daftari) интерпретируется не просто как инновационный механизм обеспечения социальной справедливости, а как онтологический фактор, гуманизирующий государственное управление. В заключительной части выдвинуты прогностические тезисы касательно влияния гендерного баланса на стабильность общества и эффективность политической системы.

Kirish. XXI asrning uchinchi o‘n yilligida global siyosiy jarayonlarda kuzatilayotgan transformatsiyalar milliy davlatchilik modellarini qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan 2017-yildan e‘tiboran amalga oshirilayotgan “Yangi O‘zbekiston” strategiyasi shunchaki ma‘muriy islohotlar majmuyi emas, balki jamiyatning ijtimoiy borlig‘ini (ontologiyasini) yangilashga qaratilgan sivilizatsion loyiha hisoblanadi. Ushbu loyihaning markaziy o‘qlaridan biri – jamiyatning demografik strukturasida ustuvor o‘rin tutuvchi xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy maqomini tubdan o‘zgartirish, ularni passiv “ijtimoiy himoya obyekti”dan faol “siyosiy jarayonlar subyekti”ga aylantirishdir. Falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinganda, 2016-yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekistondagi gender diskursi asosan paternalistik xarakterga ega bo‘lib, unda davlat “g‘amxo‘r ota”, ayollar esa “himoyaga muhtoj qatlam” sifatida namoyon bo‘lar edi. Bu yondashuv ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlagan bo‘lsa-da, ayollarning qaror qabul qilish jarayonlaridagi real ishtirokini cheklab, ularning siyosiy irodasini namoyon etish imkoniyatlarini toraytirgan edi.

2017-yildan keyingi davr mazkur yondashuvning paradigmal inqirozi va yangi qadriyatlar tizimining shakllanishi bilan tavsiflanadi. Gender tenglik masalasi tor ijtimoiy sohadan siyosiy-huquqiy maqom darajasiga – davlat siyosatining strategik imperativi darajasiga ko‘tarildi. Biroq, mavjud ilmiy adabiyotlarda bu jarayon ko‘pincha yuzaki statistika (raqamlar o‘zgarishi) yoki huquqiy sharhlar doirasida o‘rganilmoqda. Xotin-qizlarning “siyosiy elita” tarkibiy qismi sifatida

shakllanishining ichki mantiqiy zanjiri, bu jarayonning jamiyat mentalitetidagi qarshiliklar bilan to'qnashuvi va "Ayol rahbar" fenomenining ijtimoiy ongda legitimlashuvi masalalari yaxlit ijtimoiy-falsafiy tadqiqot obyekti sifatida yetarlicha yoritilmagan. Ayniqsa, meritokratiya va gender kvotalari o'rtasidagi dialektik ziddiyatning qanday hal etilayotgani masalasi fundamental tahlilga muhtoj.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi – 2017–2025-yillar oralig'ida O'zbekiston boshqaruv tizimida xotin-qizlar siyosiy subyektligining institutsional va mental asoslarini kompleks tahlil qilishdir. Tadqiqotning ishchi gipotezasi shundan iboratki, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan gender islohotlari shunchaki tashqi imidjni yaxshilashga qaratilgan "fasad modernizatsiyasi" emas, balki davlat boshqaruvining tabiatini o'zgartirishning zaruriy ontologik shartidir. Bizning nazdimizda, siyosiy hokimiyatning feminizatsiyasi (ayollar ishtirokining ortishi) uning gumanizatsiyasiga (insonparvarlashuviga) to'g'ridan-to'g'ri korrelyatsiyada bo'ladi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda ijtimoiy falsafa, siyosiy sotsiologiya va davlat nazariyasining integrativ metodologik apparatidan foydalanildi. Tadqiqot obyekti murakkab va ko'p qirrali bo'lganligi sababli, oddiy chiziqli tahlil o'rniga dialektik metod asosiy vosita sifatida tanlandi. Bu usul eski patriarxal munosabatlarni inkor etish, ziddiyatlarni aniqlash va yangi egalitar tizimni tasdiqlash qonuniyatlarini ochib berishga xizmat qiladi. Xususan, an'ana va modernizatsiya o'rtasidagi konflikt destruktiv emas, balki rivojlanishning harakatlantiruvchi kuchi sifatida o'rganildi.

Siyosiy tizimdagi o'zgarishlarni yaxlit organizm sifatida tadqiq etish maqsadida tizimli tahlil metodi qo'llanildi. Bunda qonunchilik (norma), institutsional tuzilma (tashkilot) va ijtimoiy amaliyot (faoliyat) o'zaro bog'liq elementlar sifatida ko'rib chiqildi. Shu bilan birga, sinergetik yondashuv (o'z-o'zini tashkillashtirish nazariyasi) orqali davlatning yuqoridan boshqariladigan islohotlari jamiyatning quyi bo'g'inlaridagi tashabbuskorlik bilan qanday uyg'unlashayotgani, "Ayollar daftari" kabi mexanizmlarning o'z-o'zini rivojlantirish potentsiali o'rganildi. Normativ-huquqiy materiallar va ularning jamiyat ongiga ta'sirini aniqlash uchun siyosiy hermenevtika va diskurs-tahlil usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning empirik fundamentini O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Oliy Majlis palatalarining normativ-huquqiy hujjatlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari hamda Jahon Bankining (Women, Business and the Law) ma'lumotlari tashkil etadi.

Natijalar. 2017–2025-yillar davrida O'zbekistonning huquqiy makoni gender tenglik tamoyillari asosida fundamental rekonstruksiya qilindi. Eng muhim burilish nuqtasi O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentyabrda qabul qilingan "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng

huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-562-son Qonuni bo'ldi. Mazkur hujjat milliy huquq tizimi tarixida inqilobiy ahamiyatga ega bo'lib, u ilk bor "jins bo'yicha bevosita va bilvosita kamsitish" tushunchalariga qat'iy yuridik ta'rif berdi. Bu shunchaki deklarativ norma emas, balki davlat organlari va ish beruvchilar uchun majburiy xulq-atvor qoidasini belgilovchi imperativdir. Qonun davlat xizmatida gender kvotalarini vaqtincha joriy etish imkoniyatini qonuniylashtirdi, bu esa meritokratik tizimga o'tish davrida tengsizlikni yumshatishning yagona samarali yo'li ekanligini anglatadi.

Shuningdek, 2023-yilgi yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 58-moddasida "Xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar. Davlat xotin-qizlar va erkaklarga jamiyat hamda davlat ishlarini boshqarishda, shuningdek jamiyat va davlat hayotining boshqa sohalarida teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlaydi" deb belgilanishi, gender masalasini eng oliy yuridik kuchga ega bo'lgan konstitutsiyaviy qadriyat darajasiga ko'tardi. Bu norma kelajakda qabul qilinadigan barcha qonunosti hujjatlarining gender-sensitiv bo'lishi shartligini kafolatlaydi.

Siyosiy nazariyada "kritik massa" tushunchasi mavjud bo'lib, u ozchilik guruhning qaror qabul qilish jarayoniga real ta'sir o'tkaza olishi uchun zarur bo'lgan minimal chegarani (odatda 30%) anglatadi. O'zbekiston Saylov kodeksiga kiritilgan o'zgartirishlarga ko'ra, siyosiy partiyalar tomonidan ko'rsatiladigan deputatlikka nomzodlarning kamida 40 foizi (avval 30 foiz edi) ayollar bo'lishi shartligi belgilandi. Bu qat'iy kvota tizimi o'z samarasini berdi: 2019- va 2024-yilgi parlament saylovlari natijasida Oliy Majlis Qonunchilik palatasiga saylangan ayollar ulushi 32 foizdan oshdi, Senatda esa bu ko'rsatkich 25 foizni tashkil etdi. Bu raqamlar O'zbekistonni jahon reytingida 190 ta davlat orasida 37-o'ringa, Markaziy Osiyo mintaqasida esa mutlaq yetakchiga aylantirdi.

Eng muhimi, bu shunchaki raqamlar emas. Parlamentdagi ayol deputatlar ijtimoiy qonunlarni (masalan, "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi qonun) ishlab chiqish va qabul qilishda tashabbuskor bo'lmoqdalar. Senat Raisi lavozimiga ayol kishining (Tanzila Norboyeva) tayinlanishi esa O'zbekiston davlatchiligi tarixida misli ko'rilmagan siyosiy voqea bo'lib, u "hokimiyatning qiyofasi"ni (masculine face of power) o'zgartirdi va ayol rahbar imijini eng yuqori darajada legitimlashtirdi.

Ijro hokimiyati tizimi an'anaviy ravishda ayollar uchun yopiq soha hisoblangan. Biroq, 2017–2025-yillar davomida bu stereotip ham parchalana boshladi. Statistik tahlillarga ko'ra, boshqaruv sohasida band bo'lgan ayollar ulushi 2017-yildagi 27 foizdan 2024-yilda 33 foizgacha o'sdi. Tuman va shahar hokimlari, vazirlar va ularning o'rinbosarlari lavozimlariga ayollarning tayinlanishi tendensiyasi kuchaydi.

Alohida e'tiborga molik fenomen bu – “Ayollar daftari” tizimidir. 2020-yilda joriy etilgan ushbu mexanizm boshqaruv falsafasini o'zgartirdi. U mavhum byurokratik hisobotlardan voz kechib, har bir ayolning muammosiga individual yondashishni (“case-study” usuli) talab qiladi. “Ayollar daftari” nafaqat ijtimoiy himoya vositasi, balki siyosiy rekrutatsiya kanali hamdir. Bu tizim orqali o'zini ko'rsatgan faol ayollar mahalliy Kengashlarga deputatlikka va hokim yordamchisi lavozimlariga jalb qilinmoqda. Demak, davlat “pastdan-yuqoriga” yo'naltirilgan liderlar seleksiyasi mexanizmini yaratdi.

Muhokama. Erishilgan yutuqlarga qaramay, tahlillar shuni ko'rsatadiki, huquqiy va institutsional islohotlar ijtimoiy ong (mentalitet) o'zgarishidan oldinlab ketmoqda. O'zbekiston jamiyatining an'anaviy qatlamlarida hamon “Ayolning asosiy vazifasi – oila va onalik” degan patriarxal stereotip kuchli saqlanib qolmoqda. World Values Survey va boshqa xalqaro sotsiologik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, Markaziy Osiyo mintaqasida respondentlarning salmoqli qismi siyosiy liderlikni erkaklarga xos xususiyat deb biladi. Bu holat ayol rahbarlar uchun “ikki tomonlama yuk” muammosini keltirib chiqaradi: ular bir vaqtning o'zida ham davlat ishini, ham oilaviy majburiyatlarni mukammal bajarishga majbur bo'lmoqdalar. Bu esa siyosiy karyera qilish istagidagi ayollar uchun psixologik to'siq yaratadi.

Biroq, davlatning axborot siyosati va ommaviy axborot vositalaridagi yangi narrativlar (“Yangi O'zbekiston ayoli” obrazi) bu stereotiplarni yumshatishga xizmat qilmoqda. Siyosiy sotsiologiya nuqtayi nazaridan, ro'y berayotgan jarayonni “an'anaviy qadriyatlarni modernizatsiya qilish” deb atash mumkin. Ya'ni, ayolning siyosiy faolligi uning oiladagi o'rniga qarshi qo'yilmayapti, aksincha, “bilimli ona – bilimli jamiyat” g'oyasi orqali uyg'unlashtirilmoqda.

Feministik epistemologiyada Kerol Gilligan tomonidan ilgari surilgan “g'amxo'rlik etikasi” (ethics of care) nazariyasi O'zbekiston kontekstida o'z tasdig'ini topmoqda. Ayollarning siyosiy jarayonlardagi ishtiroki hokimiyatga raqobat va iyerarxiya tamoyillari bilan bir qatorda, kooperatsiya, empatiya, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat elementlarini olib kirmoqda. Ayol rahbarlar boshqarayotgan sohalarda (ta'lim, tibbiyot, ijtimoiy himoya) byudjet mablag'larining maqsadli sarflanishi va aholi bilan muloqot sifati nisbatan yuqori ekanligi kuzatilmoqda. Demak, gender balansi – bu shunchaki adolat masalasi emas, balki davlat boshqaruvi samaradorligi va korrupsiyaga qarshi kurashishning muhim omilidir. Ayol siyosatchilarning diskursi siyosiy maydondagi agressiyani kamaytirib, konstruktiv dialog muhitini yaratishga yordam beradi.

Tadqiqot doirasida eng ko'p bahsga sabab bo'ladigan mavzu – bu kvota tizimidir. Liberal nazariya tarafdorlari buni meritokratiya (eng qobiliyatli va munosiblar hokimiyati) tamoyiliga zid deb hisoblashlari mumkin. Biroq, tarixiy adolatsizliklar va chuqur ildiz otgan tizimli to'siqlar

mavjud bo'lgan jamiyatda, davlatning interventsionistik aralashuvisiz (kvotalarsiz) tabiiy tenglikka erishish uchun o'n yillab vaqt talab etiladi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatdiki, kvota – bu doimiy imtiyoz emas, balki vaqtinchalik “ijtimoiy tezlatkich” (accelerator). U ayollarni siyosiy sahnaga olib chiqish, ularga tajriba to'plash imkonini berish uchun zarur bo'lgan start maydonchasidir. Tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, kelgusi 10-15 yil ichida jamiyatda siyosiy madaniyat yetilib, ayollar tabiiy raqobat muhitida ham o'z o'rinlarini egallash salohiyatiga ega bo'ladilar va kvota tizimiga bo'lgan ehtiyoj o'z-o'zidan yo'qoladi.

Xulosa. O'tkazilgan ijtimoiy-falsafiy tahlil natijalari 2017–2025-yillarda O'zbekistonning siyosiy borlig'ida gender munosabatlarining evolyutsion emas, balki inqilobiy xarakterdagi transformatsiyaga uchraganini tasdiqlaydi. Birinchidan, mamlakatda gender tenglikning mustahkam va ortga qaytmas huquqiy poydevori yaratildi. Konstitutsiya va maxsus qonunlar gender kamsitishiga qarshi institutsional immunitetni shakllantirdi. Ikkinchidan, siyosiy elita rekrutatsiyasi mexanizmlari o'zgardi. Parlament va ijro hokimiyatida ayollar vakilligining ortishi siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonining sifatini o'zgartirib, uni ijtimoiy ehtiyojlarga yanada moslashuvchan qildi. Uchinchidan, “Ayollar daftari” va mahallabay ishlash tizimi orqali siyosiy subyektlarning yangi modeli – “ijtimoiy faol lider ayol” modeli shakllandi va bu model jamiyat tomonidan qabul qilina boshlandi.

Shu bilan birga, jarayon hali yakuniga yetmagan. Oldinda turgan asosiy vazifalar – kvota tizimidan bosqichma-bosqich real meritokratiyaga o'tish, ayollarning nafaqat ijtimoiy, balki iqtisodiy tuzilmalardagi ishtirokini kengaytirish, hamda eng muhimi – jamiyat ongini patriarxal stereotiplardan to'liq xalos etishdan iboratdir. Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekistonda ayolning siyosiy subyektga aylanishi – bu millatning o'z intellektual va ma'naviy resurslarini to'liq safarbar etishi, demakki, barqaror taraqqiyotning garovidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Расмий нашр. – Тошкент: O'zbekiston, 2023. – 240 б.
2. O'zbekiston Respublikasining Saylov kodeksi. 2019-yil 26-iyun // <https://lex.uz/docs/-4386848>.
3. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida, O'RQ-562-son. 2019-yil 2-sentabr // <https://lex.uz/docs/-4494849>.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF-60-son Farmoni // <https://lex.uz/docs/-5841063>.

5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. To'ldirilgan ikkinchi nashri. – Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 416 b.
6. Ernazarov D. Theoretical Aspects of Improving Gender Policy in Uzbekistan // Papers of 11th International Conference on Gender & Women's Studies 2024. – P. 1 – 8.
7. Fayzullayeva K.A. Xotin-qizlar jamiyat va davlat boshqaruvida // Экономика и социум. – 2023. – № 11 (113)-1. – С. 118 – 121.
8. Komilova M. Deputatlikka nomzodlar ko'rsatilayotganda ayollar soni 30 foizdan 40 foizga oshiriladi // <https://uza.uz/posts/533730>.
9. World Bank. Women, Business and the Law 2024. Washington, DC: World Bank, 2024.
10. Xolmaxamatova Sh. Rag'bat insonni yangi marralar tashabbuslar sari chorlaydi // <https://parliament.gov.uz/en/news/ragbat-insonni-yangi-marralar-tashabbuslar-sari-chorlaydi-2>.
11. Гендер тадқиқоти асослари курси хрестоматияси // Рус тилидан қисқартирилган таржима: З.Вобоева, З.Усмонова. – Тошкент: Ўзбекистон. 2003.
12. Ўзбекистонда 2017 – 2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси натижалари. Factbook: бюллетень. – Тошкент: Baktria press, 2021.